MUNI
SPORT

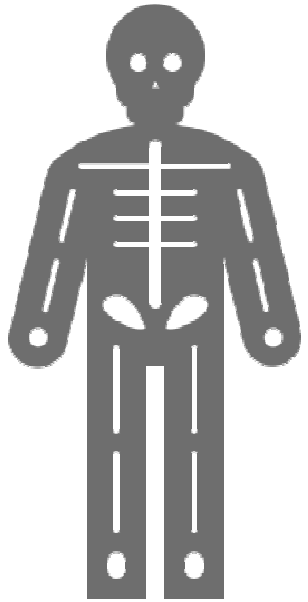

9. Pedagogická diagnostika

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Obsah

- Pedagogická diagnostika (předmět, proces, kategorizace).

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

MUNI SPORT

Obecná definice pojmu diagnostika

- Termín diagnostika se nejdříve objevil v lékařství, odkud ho převzala psychologie, technické obory a v neposlední řadě i pedagogika.
- Zabývá se teorií a metodologií diagnostikování jako praktické činnosti.
- Podstata:
  - zjištění stavu a rozpoznání příčin, které tento stav způsobily,
  - posouzení úrovně, popis a hodnocení tohoto stavu a
  - plánování dalších kroků tak, aby byl zajištěn optimální rozvoj jedince.

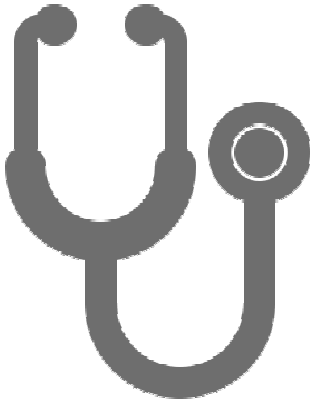

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
MUNI SPORT

A co je pedagogická diagnostika?

= samostatná vědecká disciplína, která se zabývá diagnostikováním v edukačním prostředí

= má svůj **předmět** a **metody diagnostikování**

= slouží potřebám výchovy a vzdělávání

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

MUNI SPORT

Předmět pedagogické diagnostiky

V současném pojetí zahrnuje pedagogická diagnostika **všechny diagnostické činnosti učitele**.

Zjišťuje **předpoklady a podmínky** plánovaného procesu výuky a učení se,

provádí **analýzu** těchto procesů,

stanoví **výsledky** procesů a

zabývá se jejich **optimalizací**.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

MUNI SPORT

Proces a fáze procesu diagnostikování

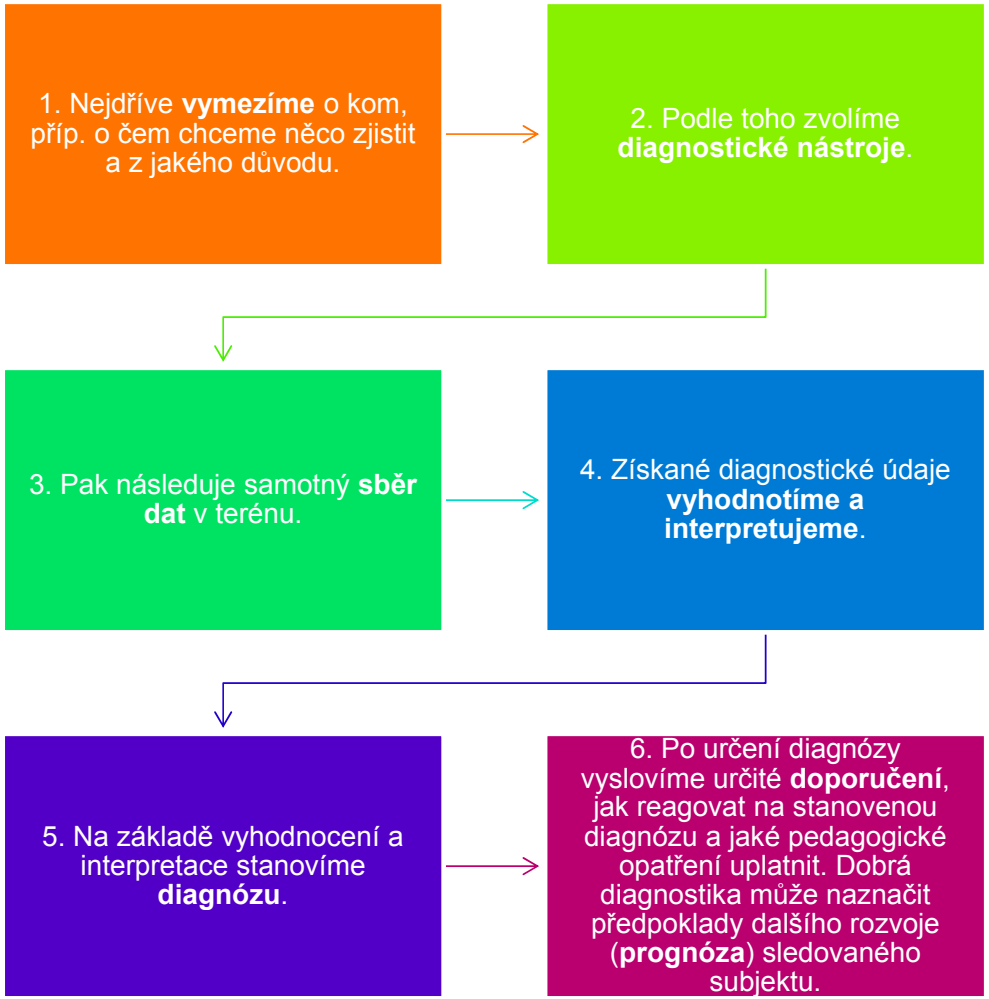

Pozor!

- Diagnostika = vědní disciplína.
- Diagnostikování = konkrétní diagnostická činnost.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

MUNI SPORT

Přístupy při diagnostikování

1. **edumetrický přístup** v sobě zahrnuje slovo měřit, tj. přesně, exaktně zjišťovat. Tento přístup používá kvantitativní metody. Výsledky jsou vyjádřeny v číslech, které se pak interpretují. Příkladem edumetrického přístupu je testování.
2. **kazuistický přístup** je odvozený od slova kauza – případ. Zabývá se každým diagnostikovaným jedincem *individuálně*. Tento přístup se orientuje převážně kvalitativně.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
MUNI SPORT

Klasifikace diagnostikování

1. podle míry uvědomění:

a) **implicitní diagnostikování** (skryté) je typické u učitele, který během vyučování spontánně posuzuje žáky, momentální průběh vyučování a tyto situace pohotově řeší;

b) **explicitní diagnostikování** (zjevné) se formálně odlišuje od vyučování nebo jiného výchovně-vzdělávacího dění. Typickým způsobem je testování.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
MUNI SPORT

2. podle orientace na předmět:

a) **produktové diagnostikování** se zaměřuje na výsledky procesu výuky (znalosti, dovednosti, návyky žáků); dosažené výsledky žáků jsou ukazatelem úspěšnosti učitele při výuce, proto se o ně učitel zajímá;

b) **procesuální diagnostikování** se zaměřuje na proces učení a vyučování; učitel se průběžně přesvědčuje o tom, zda se učení žáků ubírá žádoucím směrem. Pokud ne, koriguje své postupy tak, aby dosáhl vytčeného cíle.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
MUNI SPORT

3. podle časového období, kdy diagnostiku provádíme:

a) **vstupní diagnostikování** provádíme na začátku nějakého časového období, může to být např. začátek školního roku, může to však být i začátek, který si sami zvolíme, např. začneme diagnostikovat od 10. listopadu do 10. prosince. Slouží nám k tomu, abychom zjistili výchozí stav jevu, osoby.

b) **průběžné diagnostikování** se děje v průběhu zvoleného časového období, buď tedy v průběhu školního roku, nebo v průběhu doby, kterou jsme si sami určili. Průběžným diagnostikováním zjišťujeme, nakolik se blížíme vytčenému cílovému stavu. Pokud se od cíle odchylujeme, pomáhají nám výsledky z průběžného diagnostikování korigovat zjištěný stav takovým směrem, který je žádoucí k dosažení cílového stavu.

c) **výstupní diagnostikování** provádíme na konci časového období. Výstupní diagnostikování podává informace o konečném-cílovém stavu jevů, osob. Určuje, do jaké míry jsme dosáhli cílového stavu, který jsme si vytyčili na začátku časového období po vstupním diagnostikování.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
MUNI SPORT

4. podle délky trvání diagnostikování:

a) **sumativní (závěrečné) diagnostikování** se provádí na konci určité etapy vyučování, např. pro probrání určitého tematického celku, nebo na konci školního roka. Jejím cílem je určit dosaženou úroveň za určité ucelené období. Jeho výsledek je vyjádřený např. známkou nebo počtem bodů.

b) **formativní diagnostikování** je krátkodobé, okamžité diagnostikování v průběhu vyučovací hodiny. Učitel tak reaguje na bezprostřední situaci ve třídě.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
MUNI SPORT

Diagnostikování učitele

– **Funkce:** kontrolní x poradenská a podpůrná

HOSPITACE = návštěva ve vyučovací hodině s cílem poznání stavu a úrovně výchovné a vzdělávací práce.
Za účelem kontrolním ji provádějí inspektoři a ředitelé škol, za účelem studijním, poznávacím a získání zkušeností ji vykonávají učitelé, budoucí učitelé.

SUPERVIZE = forma odborné přípravy na určitá povolání, kdy adept nebo začátečník pracuje v reálných podmínkách pod dohledem, popř. vedením zkušenější osoby.
Cíl: porozumění a zvládnutí obtížných interakčních procesů v profesi učitele.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

MUNI SPORT

Rozdíl mezi hospitací a supervizí

– důraz na procesuálnost

Hospitací popíšeme **stav** vzdělávacích a výchovných situací a to se může stát východiskem pro zefektivnění další práce učitele.

Zůstáváme na úrovni vyslovení diagnózy a můžeme, ale nemusíme vyslovit rozhodnutí, jak postupovat dále.

Supervize je **proces**, ve kterém se učitel zdokonaluje pod vedením supervizora.

Po stanovení diagnózy následují doporučení, prognózy a nakonec i rozhodnutí, jak a co má supervidovaný (v našem případě učitel) udělat příště.

Zápatí prezentace

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

MUNI SPORT

Kdo diagnostikuje učitele

1. expert (např. výzkumný pracovník, odborník z pedagogicko-psychologické poradny)

2. inspektor, ředitel

3. kolega – pokud jde o kolegu ve stejném věku, můžeme ho označit za peer-kolegu, dále se můžeme také setkat s pojmem „critical friend“

4. učitel sám sebe (= autodiagnostika)

5. žáci

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
MUNI SPORT

Expert

- Cílem diagnostikování u výzkumníků je získat data, která pak zpracují a interpretují a výsledky diagnostikování publikují většinou ve vědecké práci.
- Pracovníci pedagogicko-psychologické poradny mají za cíl pomoci učiteli a stanovit spolu s nimi kroky, které vedou ke zlepšení/rozvoji problému, se kterým k nim učitel přichází.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
MUNI SPORT

Inspektor, ředitel

– Při diagnostikování učitelovy činnosti se zaměřují na aktuální stav, co se učiteli během hodiny povedlo (v dnešní době důraz) i nepovedlo.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
MUNI SPORT

Kolega, kolegové

- Měly by platit určité zásady, tzn. především důvěra, konkrétnost, bezpečí učitele.
- **Peer skupina.**
- **Critical friend** – kolega, který by se při diagnostikování měl umět vcítit do situace učitele, měl by mu během rozhovoru dávat najevo své porozumění a sympatie. Zároveň však by měl být připraven poskytnout učiteli pravdivou a obsahově bohatou zpětnou vazbu. Kritický přítel popisuje pravdivě to, co při vyučování vidí.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
MUNI SPORT

Autodiagnostika

- Vědomě se učitel diagnostikuje zejména v situacích, kdy se něco nedaří, např. výsledky žáků neodpovídají učitelovým představám, třída je čím dál více neukázněná, učitel se necítí ve třídě dobře atd. V těchto situacích provádí učitel autodiagnostiku (často spojenou s diagnostikou žáků) s cílem zlepšit tento stav.
- Učitel se může nad svou prací zamýšlet, může si např. psát pedagogický deník, nebo si zapisovat události, pocity do portfolia, může si také vyplnit dotazníky zaměřené např. na vyučovací styl, může se natočit na video a potom analyzovat záznam atd.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
MUNI SPORT

Žáci

- Mají nezastupitelnou úlohu v diagnostikování učitele.
- Tráví s ním nejvíce času a nejlépe ho znají.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
MUNI SPORT

Diagnostické metody, techniky, nástroje

- Metody diagnostikování jsou do značné míry totožné s metodami pedagogického výzkumu.
- Rozdíl spočívá v cílech obou oblastí.

Cíl pedagogického výzkumu: zjišťování nových poznatků, tyto poznatky zobecňovat a hledat mezi nimi vzájemné zákonitosti. Závěry nemusí vést ke zlepšení zjištěné situace.

Cíl pedagogické diagnostiky: zjišťovat poznatky o jednotlivci nebo skupině, které nezevšeobecňujeme.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
MUNI SPORT

Pozorování

- **Pozorování** využívá učitel při diagnostikování žáků téměř neustále.
  - zda žáci věnují pozornost, jak se chovají, jak komunikují neverbálně, zda žáci výkladu novému učivu rozumí atd.
- Rozhodnutí, jak bude probíhat proces výuky dál, záleží v podstatě na tom, co učitel z pozorování zjistí. V několika málo sekundách se rozhodne, jaká činnost bude následovat.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
MUNI SPORT

Pozorování

- Pozorování je spíše **intuitivní**, učitel si v popsaných případech často ani neuvědomí, že diagnostikuje.
- Pozorovat můžeme i **záměrně** a cíleně, pokud potřebujeme diagnostikovat nějakého žáka. Pak si učitel vědomě snaží zapamatovat chování žáka, reakce atd. Případně si o něm vede poznámky.
- Učitel by si měl být vědom, že žáci ho během vyučování také bedlivě pozorují.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
MUNI SPORT

Videotrénink interakcí (VTI)

- Velmi vhodná metoda pro diagnostikování činnosti učitele i jeho osobnosti v procesu výuky:
  - videozáznam je objektivním nástrojem pro učitele – vidí sebe, co při vyučování dělá;
  - podrobná analýza videozáznamu poskytuje celkový obraz o učiteli při výuce;
  - s učitelem vede rozhovor školený videotrenér, který aktivizuje učitele otázkami;
  - otázky nutí učitele přemýšlet;

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
MUNI SPORT

Videotrénink interakcí (VTI)

- to, na co si učitel přijde sám, si pamatuje víc, než kdyby mu to videotrenér sám řekl;
- učitel si stanovuje sám diagnózu na základě toho, co viděl na videozáznamu;
- spolu s videotrenérem si učitel plánuje konkrétní činnosti (např. snažit se navazovat oční kontakt se žáky), které vedou k zefektivnění procesu výuky;
- videozáznam poskytuje učiteli zpětnou vazbu o tom, zda se mu tyto konkrétní činnosti daří ve výuce používat.

– Nevýhodou této metody je ve srovnání s ostatními metodami časová náročnost a nutná přítomnost videotrenéra.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
MUNI SPORT

Interview

- Je založeno na interpersonálním kontaktu, a tak umožňuje zaměřit se i na neverbální složku komunikace. To můžeme využít při diagnostikování např. tak, že pokud vidíme, že jsou dotazovanému otázky nejasné, můžeme je přeformulovat, můžeme se ptát, jakým způsobem otázce rozumí atd.
- Při diagnostikování může být samostatnou metodou, častěji však vystupuje ve spojení např. s pozorováním.
- Interview je vhodné použít na diagnostikování např. pojetí výuky, příprava učitele na vyučování atd. , kdy pro pochopení smyslu potřebujeme reagovat na to, co dotazovaný sděluje, nestačil by nám deskriptivní popis.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
MUNI SPORT

Dotazník

- Jeden z nejvíce používaných nástrojů diagnostikování.
- Pokud jsou v dotazníku uzavřené otázky, respondent na ně často odpovídá bez hlubšího přemýšlení, což zpravidla neposkytuje potřebné informace ke stanovení diagnózy.
- Proto se jeví jako vhodné využívat buď polouzavřené nebo otevřené otázky, které jsou však náročnější na vyhodnocování.
- Anonymně je vhodné použít dotazník např. při zjišťování postojů žáka k učiteli. Anonymita může zvýšit pravdivost odpovědí.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
MUNI SPORT

Škálování ★★☆

- jako samostatnou metodu je vhodné ji využívat zejména u žáků mladšího věku, kdy např. žáci přidělují jednotlivým výrokům „školní“ známku od 1 do 5.
- Škálování se používá např. pro vyjádření míry spokojenosti s výukou, postojů k učiteli, škole, k předmětu atd. Většinou se používá ve spojení s dotazníkem.
- Na škále vyjádří žák nebo učitel (kolega, ředitel, inspektor) míru spokojenosti s daným jevem a dalším krokem bude, aby tuto míru slovně vysvětlil.

Didaktické testování

- Používá se zejména pro diagnostikování znalostí a dovedností žáků.
- Dosažené výsledky žáků představují pro učitele zpětnou vazbu o jeho činnosti v procesu výuky. Výsledky výuky však nejsou ovlivněny pouze činností učitele ve výuce, ale i osobností žáka (osobní vlastnosti, motivace, předchozí zkušenosti, píle atd.).
- Učitel může didaktický test hodnotit individuálně, např. pro jednoho žáka v průběhu delšího časového úseku, nebo s ohledem na celou třídu (z výsledků testu jednotlivých žáků udělá průměr).

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
MUNI SPORT

Sociometrie

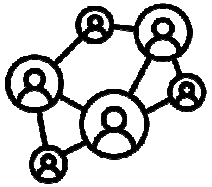

- Zaměřuje se na zjišťování vztahů ve třídě. V diagnostice se jeví jako vhodná metoda pro diagnostikování **klimatu třídy**.
- Sociogram poskytuje vždy jen **orientační a momentální pohled** na strukturu vztahů. Proto je dobré sociometrický dotazník doplňovat ještě např. dotazníkem, abychom pochopili volbu žákových odpovědí (např. *Co tě vedlo k tomu, abys uvedl tohoto spolužáka jako nejoblíbenějšího ve třídě?*).

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

MUNI SPORT

Portfolio

- Vhodná metoda autodiagnostiky.
- Učitel si zapisuje (spíš do pedagogického deníku) např. své pocity z problémových situací, průběh výuky atd. Tyto situace pak může analyzovat, porovnávat a sám zjistí, ve kterých situacích se např. chová jistě, kdy mu věnují žáci pozornost atd.
- Učiteli však může chybět „druhý“ pohled nezávislé osoby (např. kolega), která vidí situaci objektivněji. Např. učitel může mít předsudky vůči žákovi a tyto předsudky se promítají do vztahu mezi učitelem a žákem. Kolega by učitele mohl formou rozhovoru dovést k tomu, aby se jejich vztahy zlepšily. Např. učitel tvrdí, že žák při vyučování vůbec nepracuje. Kolega vidí při pozorování vyučování snahu žáka zapojit se do výuky. Nejvhodnější by bylo situaci nahrát na video a ukázat ji učiteli a analyzovat ji s ním.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

MUNI SPORT